

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР  
АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ  
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

# **ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ АХБОРОТНОМАСИ**

Ахборотнома ОАК Раёсатининг 2016-йил 29-декабрдаги 223/4-сон қарори билан биология, қишлоқ хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, филология ва архитектура фанлари бўйича докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган

**2021-6**

**Вестник Хорезмской академии Маъмуна  
Издается с 2006 года**

**Хива-2021**

**Бош муҳаррир:**

*Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.*

**Бош муҳаррир ўринбосари:**

*Ҳасанов Шодлик Бекнўлатович, к.ф.н., к.и.х.*

**Таҳрир ҳайати:**

*Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.*

*Абдуллаев Баҳром Исмоилов, ф-м.ф.д.*

*Абдуллаев Равшан Бабажонович, тиб.ф.д., проф.*

*Абдуҳалимов Баҳром Абдурахимович, т.ф.д., проф.*

*Аимбетов Нагмет Каллиев, и.ф.д., акад.*

*Бабаджанов Хушнот, ф.ф.н., проф.*

*Давлетов Санжар Ражабович, тар.ф.д.*

*Дурдиева Гавҳар Салаевна, арх.ф.д.*

*Дўсчанов Бахтиёр, тиб.ф.д., проф.*

*Ибрагимов Бахтиёр Тўлаганович, к.ф.д., акад.*

*Жуманиёзов Зоҳид Отабоевич, ф.ф.н., доц.*

*Кадиров Шавкат Юлдашев, қ/х.ф.н.*

*Қутлиев Учқун Отобоевич, ф-м.ф.д.*

*Ламерс Жон, қ/х.ф.д., проф.*

*Майкл С. Энжел, б.ф.д., проф.*

*Мирзаев Сирожиддин Зайниев, ф-м.ф.д., проф.*

*Рахимов Раҳим Атажанович, т.ф.д., проф.*

*Рўзибоев Рашид Юсупович, тиб.ф.д., проф.*

*Рўзимбоев Сапарбой, ф.ф.д., проф.*

*Рўзметов Бахтияр, и.ф.д., проф.*

*Садуллаев Азимбой, ф-м.ф.д., акад.*

*Салаев Санъатбек Комилов, и.ф.д., проф.*

*Сирожов Ойбек Очилов, с.ф.д., проф.*

*Сотилов Гойипназар, қ/х.ф.д., проф.*

*Тожибаев Комилжон Шаробитдинов, б.ф.д., академик*

*Холматов Бахтиёр Рустамов, б.ф.д.*

*Чўпонов Отаназар Отожонович, ф.ф.д., доц.*

*Шакарбоев Эркин Бердикулович, б.ф.д., проф.*

*Эрматова Жамила Исмаиловна, ф.ф.н., доц.*

*Эшчанов Рузумбой Абдуллаевич, б.ф.д., доц.*

*Ўразбоев Ғайрат Ўразалиевич, ф-м.ф.д.*

*Ўрозбоев Абдулла Дурдиевич, ф.ф.д.*

*Ҳажиева Мақсуда Султоновна, фал.ф.д.*

*Ҳасанов Шодлик Бекнўлатович, к.ф.н., к.и.х.*

Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси: илмий журнал.-№6 (77), Хоразм Маъмун академияси, 2021 й. — 314 б. — Босма нашрнинг электрон варианты - <http://mamun.uz/uz/page/56>

ISSN 2091-573 X

Муассис: Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси минтақавий бўлими — Хоразм Маъмун академияси

## ТАРИХ ФАНЛАРИ

|                                                                                                                                          |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Sobirov S.U., Ismoilov Sh.Z. VIII-XIII asrlarda Xorazm tangalarida ot tasviri .....                                                      | 94  |
| Бабожонов Д.К. Эл эъзозлаган устоз .....                                                                                                 | 97  |
| Бобоев Ф.С. Туркменистон ССРда совет ҳокимиятига қарши кураш (1927 йил) .....                                                            | 100 |
| Ғаффоров Ш.С. Ўзбекистон мадрасалари тарихидан .....                                                                                     | 103 |
| Жўраев Х. Чор Россиясининг Туркистондаги миллий маориф соҳасидаги сиёсати .....                                                          | 108 |
| Кудайбергенев С. Приаралье в системе путей эпохи бронзы и раннего железа .....                                                           | 110 |
| Қудратов С., Тувалов Х. Ўрта Сирдарё ҳавзасидаги Қанг давлатининг ёзма ва археологик манбалар асосида қисқача таҳлили .....              | 113 |
| Мажидов Ж.Ж. XX аср 70- йилларининг 2- ярмида Бухорода телефон хизмати хусусида .....                                                    | 115 |
| Пирниязова Т.О. «Харбий коммунизм» сиёсати замондошларининг баҳолашида .....                                                             | 117 |
| Равшанов Ш.Р. Россия империясининг Фарғона вилоятидаги таълим сиёсати ва унинг оқибатлари .....                                          | 121 |
| Садуллаев Б.П., Абдуллаев Ж.Р. Қалъжик-қалъа ёдгорлигини сақлаш масалалари ва туристик объект сифатида фойдаланишнинг истиқболлари ..... | 123 |
| Сулайманов С.А. Амударё флотилиясининг ташкил топиши ва фаолияти тарихидан .....                                                         | 128 |
| Файzieva Ф.И. XIX аср охири ва XX аср бошлари Бухоро амирлигининг маъмурий-худудий тузилиши ва аҳоли таркиби .....                       | 130 |

## ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

|                                                                                                                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Talapova N. Zamonaviy sharoitlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari .....                                    | 134 |
| Муродов Х.С. Ҳаракатлар стратегиясида туризмни ривожлантириш истиқболлари .....                                                                              | 136 |
| Арипов О.А. Ўзбекистонда ишбилармонлик муҳитини ривожлантириш муаммолари .....                                                                               | 139 |
| Досчанов А.Т. Тadbirkorlik барқарорлиги, хавфсизлигини таъминлашда ўрта синф ва инсон капиталининг ўзаро мутанасибликда ривожлантириш зарурлиги .....        | 142 |
| Миратдинов С.Қ. Қорақолпоғистон Республикасини комплекс ривожлантиришда инвестицияларнинг моҳияти ва эркин иқтисодий зоналарни ташкил этиш йўналишлари ..... | 147 |
| Олланазаров Б.Д., Маткаримов Ф.Б. Ўзбекистон Республикаси ва унинг ҳудудларида агротуризмни ривожлантириш муаммолари ва истиқболлари .....                   | 150 |
| Отамуродова Д. Экологик омилларни аграр соҳа иқтисодиётига таъсири .....                                                                                     | 153 |
| Сирожиддинов И.Қ., Ботирова Р.А. Коронавирус пандемияси шароитларида ҳудудларнинг иқтисодий ривожланишини молиявий қувватлашнинг долзарб йўналишлари .....   | 155 |
| Тўхтасинова М.М. Тўқимачилик саноати корхоналарида ишчанлик фаоллигини бошқаришни такомиллаштириш йўналишлари .....                                          | 157 |

## ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

|                                                                                                                                                                               |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Abbozov O.Q. Farg'ona vodiysi oronimlari .....                                                                                                                                | 161 |
| Abdukadirova G.B., Rajabova D.B. Linguacultural peculiarities of translation .....                                                                                            | 162 |
| Abdullaeva G.V. Abdurahmon Akbar ijodida lirik qahramon va obraz yaratish mahorati .....                                                                                      | 165 |
| Akmalova Z.N. The interactive methods and principles of foreign language teaching .....                                                                                       | 167 |
| Amirkulova N. Problems of phraseology in English linguistics .....                                                                                                            | 169 |
| Djumanioyozova E. Using modern information technologies in the teaching English language .....                                                                                | 171 |
| Duldulova N.A. Features of translations from English into Uzbek .....                                                                                                         | 172 |
| G'ulomov J.J. Communicative features of political texts .....                                                                                                                 | 174 |
| Idiyeva L.I. O'quv jarayonida hazil-mutoyibadan foydalanish pedagogik mahorat belgisidir .....                                                                                | 176 |
| Jumayeva Sh.Sh. Grammatika – til o'rganishning asosi .....                                                                                                                    | 178 |
| Kasimova M.B. Rus tili darslarida ta'lim tashkiloti usulidan foydalanish .....                                                                                                | 181 |
| Khaidarova N.G. The quality of mind map technology in english classes .....                                                                                                   | 182 |
| Madaminova Q.A., Djumanioyozova Z.N. Computer-assisted language learning (CALL) and language skills .....                                                                     | 184 |
| Madiyoroova V.Q. Grammatical and phonetic-grammatical archaisms in English and Uzbek .....                                                                                    | 186 |
| Mahmudova N. So'z modelidagi sintagmalarda grammatik mazmun ifodasi .....                                                                                                     | 189 |
| Muradova N. The method of "case study" in the teaching foreign language .....                                                                                                 | 191 |
| Murodov G'N., Qobilova F.T., Turayeva X.T. Abdulla Qodiriyning "O'tkan kunlar" romanining inglizcha tarjimai va unda aks etgan tabiat tasvirining tarjimaadagi in'ikosi ..... | 193 |
| Muxitdinova D. Oliy ta'limda rus tilini o'qitishning metod va tamoyillari .....                                                                                               | 196 |
| Norova B.Yu. The role of educational games in english language lessons .....                                                                                                  | 197 |
| Nurboeva D.N. Zamonaviy Eron bolalar yozuvchilari .....                                                                                                                       | 198 |
| Qodirova G. O'zbek adabiyotshunosligi tarixida yangi metodika yaratishdagi izlanishlar .....                                                                                  | 201 |
| Qosimova S.S. Some problems of the training english language of higher education system .....                                                                                 | 204 |
| Sabirova D.D. Corpus based analysis of gender related address forms in English .....                                                                                          | 205 |
| Shomurodova Z.R. Teaching foreign languages through authentic materials to ESP classes .....                                                                                  | 207 |
| Sulaymonova D.H. Ingliz va o'zbek tillarida "mehnat"ni ifodalovchi maqollarni qiyosiy tahlili .....                                                                           | 209 |
| Usmanova M. "Qo'qon xonligi tarixi" asarida forsha-tojikcha izofiy birikmalarning morfologik .....                                                                            | 211 |

paid to mastering the logical operations of analysis and synthesis of information from various sources. Presentation of the results and their subsequent discussion form students' ability to evaluate their own and other people's actions. The case study method forms and develops the ability to work in a team, responsibility for the result, teaches techniques to negotiate, argue their position, make a presentation.

Thus, the task facing the teacher of a foreign language - to combine within the framework of a professionally oriented foreign language lesson the teaching of a foreign language specialty and certain aspects of economic disciplines - can be successfully solved by using the case study method. A well-thought-out combination of language and professional components contributes to the development of students' motivation. The case study method allows not only to expand knowledge, but also to form the skills necessary in the future professional activity of young specialists.

#### REFERENCES:

1. Goncharova M.V. Case-method in teaching foreign language communication to managers // Student and educational process: foreign languages in higher school. – M.: Center for the study of the interaction of cultures, 2004. No. 5. - P. 95-100.
2. Case method. A window into the world of situational learning techniques (casestudy). [Electronic resource] / Access: <http://www.casemethod.ru>
3. Myakisheva T.S. The use of the case study method in distance learning English. - Volgograd, 2011. - P. 84-87.

UO'K 82-62

### ABDULLA QODIRIYNING "O'TKAN KUNLAR" ROMANINING INGLIZCHA TARJIMASI VA UNDA AKS ETGAN TABIIY TASVIRINING TARJIMADAGI IN'IKOSI

G.N. Murodov, prof., f.f.d., Buxoro davlat universiteti, Buxoro

F.T. Qobilova, o'qituvchi, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

X.T. Turayeva, o'qituvchi, Buxoro davlat universiteti, Buxoro

**Annotatsiya.** Maqolada «O'tgan kunlar» asarining inglizcha tarjimasidagi qahramonlari va tabiiy tasviri tahlili berilgan. Bundan tashqari, asarning asl mazmuni haqidagi qarashlar berilgan. Badiiy asarda berilgan tabiiy landshaftlarni tasvirlash ijodiy badiiy mahoratni namoyish etuvchi omillardan biridir. Chunki tabiiy manzaralarini tasvirlashda rassomning o'zi egallagan makonda munosabati, u bu joyni qay darajada bilishi, qahramonlar dunyosi va ular yashaydigan muhitni qanchalik chuqur his etishi muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun tabiiy landshaftlarni tasvirlash badiiy asarning ajralmas qismi bo'lib hisoblanadi.

**Kalit so'zlar:** badiiy mahorat, asar, tarjima, qahramon, tabiiy tasviri, tahlil, Bundan asl mazmun, tabiiy landshaft, tasvirlash, ijodiy, badiiy qismi.

**Аннотация.** В статье представлен анализ героев «Минувших дней». Кроме того, даны мнения авторов по поводу первоначального смысла произведения. В то же время были события, очень характерные для того периода и непосредственно связанные с общественным развитием. Изображение природных ландшафтов в произведениях искусства – один из факторов проявления творческого художественного мастерства. Потому что в изображении природных пейзажей отношение художника к запечатленному пространству насколько он знает это место, насколько глубоко он чувствует мир героев и среду, в которой они живут. Поэтому изображение природных пейзажей – неотъемлемая часть художественного произведения.

**Ключевые слова:** представлен, анализ героев, мнения авторов, первоначального смысла, произведение, изображение, природных ландшафтов, произведениях искусства, художественного мастерства.

**Abstract.** The article provides an analysis of the heroes of "Days Gone by". In addition, the views of the authors on the original meaning of the work are given. At the same time, there were events that were very characteristic of that period and were directly related to social development. The novel refuses to tell historical facts and the events are told in connection with a special event that constitutes the content of the novel.

The depiction of natural landscapes given in works of art is one of the factors that demonstrate the creative artistic skill. Because in the depiction of natural landscapes, the artist's attitude to the space he captures, how much he knows the place, how deeply he feels the world of heroes and the environment in which they live. Therefore, the depiction of natural landscapes is an integral part of the work of art.

**Key words:** depiction, natural landscapes, works of art, demonstrate, artistic skill, depiction, natural landscapes, artist's attitude, environment integral, art.

#### Kirish

Mustaqillik davri o'zbek adabiyotida adabiy tur va janrlarning rivojlanishi bilan bir qatorda badiiy tarjima amaliyotida ham o'sish-o'zgarishlar yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Ayniqsa, hozirgi vaqtda ingliz, nemis, fransuz kabi tillardan asliyatga asoslangan tarjimalarning amalga oshirilayotgani quvonarli holdir. Bu borada yosh mutarjimlarning o'z iqtidorini sinovdan o'tkazayotgani, Sharq va G'arb xalqlari adabiyoti namunalarini bevosita ona tilimizga o'girishga dadil kirishayotgani katta umid uyg'otadi.

Ayni paytda o'zbek adabiyoti durdonalarini xorijiy tillarga tarjima qilish borasida ham muhim ishlar amalga oshirilmoqda. Bu sohadagi ishlarning izchil tus olganini O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi qoshidagi badiiy tarjima va xalqaro aloqalar bo'limining Respublikamizdagi yosh ijodkorlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida

poytaxt va viloyatlardagi oliy o'quv yurtlari bilan hamkorlikda "Yosh tarjimonlar maktabi"ni tashkil etgani, yosh tarjimonlarning ilk tarjima asarlari "Adib" nashriyotida chop etilayotgani, "Jahon adabiyoti" jurnalining muntazam chiqib turgani va amalga oshirilgan boshqa ko'plab tadbirlar misolida ko'rish mumkin. Zero, o'zbek adabiyoti namunalari chet tillariga, jahon adabiyoti sara asarlarini ona tilimizga munosib tarzda tarjima qilib taqdim etishdek sharaflı vazifa bugungi navqiron avlodning iqtidori, g'ayrat-shijoatiga bog'liqligi sir emas.

### Mavzuning dolzarbligi va hozirgi holati

Davlatimiz rahbari Sh.M. Mirziyoyev tomonidan belgilab berilgan vazifalar, badiiy adabiyotni taraqqiy ettirish bo'yicha bildirgan fikr-mulohazalari, tavsiyalardan kelib chiqsak, bugungi adabiy jarayonda badiiy tarjimaning o'rni, tarjimashunoslik, tarjima tanqidi sohalaridagi yutuq va kamchiliklarni tahlil, talqin etish, muayyan xulosalar chiqarib olish kun tartibidagi muhim vazifalar sirasidan ekani ayonlashadi.

Badiiy asarlarda berilgan tabiat manzaralari tasviri ijodkor badiiy mahoratini namoyon etadigan omillardan biri hisoblanadi. Chunki tabiat manzaralari tasvirida ijodkorning o'zi qalamga olayotgan makonga munosabati, u joyni qanchalik bilishi, qahramonlar dunyosi va ular yashayotgan muhitni ne chog'lik chuqur his qilishi bilinadi. Shu bois tabiat manzaralari tasviri badiiy asarning tarkibiy qismi hisoblanadi.<sup>17</sup>

Badiiy asarda muallif o'z muddaosini ro'yobga chiqarish uchun tasviriy va ifodaviy vositalardan foydalanadi. Asardagi tabiat manzaralari kitobxonning biror narsa haqida tasavvur hosil qilishi, muayyan tuyg'uni his etishi, ko'rish, eshitish mumkin bo'lgan narsa va obrazlarni inson ongida hosil qiluvchi unsurlar tasviriy vositalar hisoblansa, asarda so'z va iboralarning turli ma'no tovlanishlari, majoziy xususiyatlari, voqea-hodisalarni turli yo'llar bilan ifodalash usullari-ifodaviy vositalar sanaladi.

Yozuvchi mahoratining qirralari asar yaratishda qo'llanilgan badiiy tasvir va ifoda vositalari bilan aniqlanadi. Ana shunday vositalardan biri badiiy asarda muhim ahamiyat kasb etuvchi tabiat tasviridir. Tabiatning betakrorligi uni insonda uning ruhiyatida aks etadi. Inson dunyoga kelgach tabiat bilan hamnafas bo'lib, uning injiqliklari-yu, atrofga taratayotgan go'zalliklaridan bahra olib yashaydi. Tabiatga shaydolik, undan ilhomlanish faqat insonga xos. Inson tabiat inom etgan go'zalliklardan o'ziga xos taassurotlar hosil qiladi.

Faqatgina san'at sohiblari: yozuvchi va shoir badiiy so'z vositalaridan, rassom xilma-xil bo'yoqlardan foydalangan holda ana shu taassurotlarni asarlarda aks ettira oladi. Qaysi bir asarni o'qimaylik, unda, albatta, tabiat tasviriga duch kelamiz. Haqiqiy ijodkor insonni ona tabiat bilan birga, doimiy uyg'unlikda tasvirlaydi.

Yozuvchi asar yaratayotganida har bir hodisa, tabiat manzarasi, umuman, voqelikka o'z nazari bilan qaraydi. U asar g'oyasidan kelib chiqib, mos detal tanlaydi va o'sha tanlangan detal orqali asar mazmunida salmoqli o'rin tutgan fikrni ifodalaydi. Masalan, badiiy asarlarda tabiat tasviri berilayotganda ijodkorlar tez-tez murojaat qiladigan *yomg'ir* tasvirini har kim o'zgacha, o'z kayfiyatiga uyg'un, vaziyatni hisobga olgan holda beradi: "mayin, beg'ubor yomg'ir tomchilari", "hayotbaxsh yoqimli yomg'ir", "bahor yomg'iri" va shunga o'xshash tabiat hodisalari inson ruhiy holatining ijobiy tomonlari, hayotning go'zalligi, mazmuni, ko'klam tarovatini tarannum etsa, "qora bulut", "chaqmoq", "sovuq yomg'ir tomchilari", "kuchli jala" kabi tasvirlar inson ruhiyatidagi salbiy holatlar, qo'rquv, ichki g'alayon, xavf-xatar yoki tushkunliklardan darak beradi. Bunday tasvirlarda san'atkor tabiat hodisasi bo'lgan yomg'irni asar ixtiyoriga bo'ysundiradi, asar personajlari yoki bosh qahramonning ichki kechinmalari, voqelikka munosabatini shu tasvir vositasida ifodalaydi va bunda san'atkorning o'ziga xos uslubi namoyon bo'ladi. Bunda ko'p narsa asarda ifodalanadigan fikr, tanlangan mavzu, voqealar tavsifiga bog'liq.

### Tajriba qismi ( tadqiqotni amalga oshirish)

Tarjimon asarni tarjima qilishga kirishishdan oldin ana shu jihatlarni aniqlab olmas ekan, asar "qalbiga yo'l topa olmaydi", ya'ni muallif muddaosini asar tarjimasini o'quvchi kitobxonga yetkazib bera olmaydi. XX asrga qadar "tarjima" so'zi faqat tarixiy, falsafiy, adabiy va badiiy asarlar o'girmasiga nisbatan qo'llanib kelingan. Og'zaki tarjimonga nisbatan esa turkiy xalqlarda "tilmoch", nemis tilida "dolmetchen", ingliz va frantsuz tillarida "interpret" atamallari qo'llanilgan. Tarjima nazariyasi xususida aytilgan fikrlar ham shu yo'sinda umumiy ma'no kasb etgan.

Abdulla Qodiriy tabiatni tasvirlar ekan, jonlantirish, o'xshatishlar, sifatlashlarni ko'p qo'llaydi. Masalan, romanning "**Jonso'z bir xabar va qo'rquch bir kech**" nomli bobidan bir parcha:

*"Oyning o'n beshlari bo'lsa-da, havoning bulutlig'i bilan oy ko'rinmas, chin ma'nosi bilan qorong'i kuzning qorong'i bir tuni edi. Bir necha yuz yillardan beri yashab favqulodda zo'rayib ketgan "Xo'ja Maoz" mozorining chakalagi bu qorong'iliqqa bir manba' kabi edi. Kuchlik bir yel turg'an, qandaydir bir ishga hozirlang'an kabi to'rt tomong'a yugurib yurar edi. Mozor chakaligining bir burchagida tutab yotg'an to'nka yonida sochlari o'sib soqolig'a qo'shilib ketgan bir devona bo'lmudhish qorong'iliqqa qarshi kurashkan kabi gulxanni yondirishg'a tirishar, gulxan tavaragidan aylanib qo'lidag'i kasavi bilan to'rt tomonidan kovlar edi."*

*Ushbu lavha tarjimasini asl nusxa bilan qiyoslab ko'raylik:*

"Although the moon was already full, its pale orb was hidden behind thick clouds. Night fell, a true ebony, autumn night. The darkness seemed to seep from the hundred year old grove growing profusely by the Hodja Maoz graveyard. The wind picked up, blowing from all sides now, as though wanting to whip everything away somewhere. In a murky corner of the grove, a strange figure lurked by one of the graves. Unkempt and wild, his hair dishevelled, he circled a smouldering stump, poking it with a stick, trying to coax the fire to life. The wind raged, the trees swayed this way and that, noisily shaking off their last leaves. Rooks and ravens, startled from their roosts, circled above, cawing as if protesting against the storm. The wind gained strength, howling and wailing. Unable to withstand this onslaught, the old trees in the graveyard screeched so pitifully as their branches

snapped off with a crack that the eerie Cimmerian darkness which shrouded everything from sight took on an even more terrifying aspect. Finally , whipped into a frenzy, the wind roared with such a furious force as if seeking to crush and... [2, 206]

Ushbu parchada tarjimonning yutuqlari shundan iboratki, “Bir necha yuz yillardan beri yashab favqulodda zo‘rayib ketgan “Xo‘ja Maoz” mozorining chakalagi bu qorong‘iliqqa bir manba‘ kabi edi” jumlasini “The darkness seemed to seep from the hundred year-old grove growing profusely by the Hodja Maoz graveyard ”- “bir necha yuz yillardan beri bolta ko‘rmaganligi uchun juda qarovsiz bo‘lib qolgan “Xo‘ja Maoz” mozorining chakalagi ham bu qorong‘ulikka bir manba kabi ko‘rinardi” deyilgan.

Demak, bu holda “favqulodda zo‘rayib ketgan “Xo‘ja Maoz” mozorining chakalagi” “bolta ko‘rmaganligi uchun juda qarovsiz bo‘lib qolgan “Xo‘ja Maoz” mozorining chakalagi” shaklida o‘girilar ekan, ma‘no nuqtai nazaridan asl matnda nazarda tutilgan mazmun tarjima nusxada to‘la qamrab olingan.

Parchada keltirilgan ayrim lavhalar tarjimasida kamchiliklar kuzatiladi. Masalan, asl matnda “Oyning o‘n beshlari bo‘lsa-da, havoning bulutlig‘i bilan oy ko‘rinmas, chin ma‘nosi bilan qorong‘i kuzning qorong‘i bir tuni edi” jumlasini “Although the moon was already full, its pale orb was hidden behind thick clouds. Night fell , a true ebony autumn night” shaklida ikkita gap bilan ifodalangan. Bu yerda muallif oy yuzini bulut to‘sgan zim-ziyo kuz tunini ta‘riflagan bo‘lib, tarjimada esa “chin ma‘nosi bilan qorong‘i kuzning qorong‘i bir tuni edi” birikmasi “a true ebony autumn night” – “kuzning bir tuni” tarzida o‘girilgan. Bu o‘rinda muallif urg‘u bermoqchi bo‘lgan qorong‘i kuzning qorong‘i bir tuni nazardan chetda qolgan.

Asarning “Qora kunlar” bobidan bir o‘rak keltirib o‘tamiz:

“Kuz kunlarining oyog‘i va qish kunlarining boshi edi. Daraxtlardagi sariq barglar to‘kilib tugalgan, yer yuzi o‘zining qishqi sariq kiyimini kiygan edi. To‘rt tomonining o‘ralg‘anlig‘i soyasida yaproqlarini to‘kilishdan saqlab qolg‘an bu gilos yog‘ochlari ham bu kun tungi qora sovuqqa chidalmay, yelning ozgina harakati bilanda barglarini shirt-shirt uzib tashlamoqda edilar. Havo ochiq bo‘lib, quyosh tuzukkina ko‘tarilgan, ammo uning o‘zi ham bu kun uncha ta‘siri yo‘q, bu kungi qora sovuq quyosh kuchini-da keskan edi. ”[1,211]

Abdulla Qodiriy keng ma‘nodagi so‘z san‘atkoridir. Bu parchada muallif kuz mavsumining nihoyalab, qish faslining kirib kelishi holati bilan bog‘liq tabiat tasvirini juda chiroyli o‘xshatishlar va o‘zbekona lutf bilan ta‘riflaydiki, beixtiyor ko‘z o‘ngimizda sovuq kech kuz, daraxtlar barglarini to‘kib, o‘zlari esa xuddi sovuqdan titrayotgandek shamolda qaltirab turishlari gavdalanadi.

**Olingan natijalar tahlili va xulosa.** Tarjimada so‘z tanlash muhim ahamiyat kasb etadi. Agar tarjimon asliyat muallifining so‘zni qanchalik mahorat bilan tanlaganini his eta olsa, tarjimada ham so‘zni shunchalik ishonchli bera oladi. Shu o‘rinda yuqorida keltirib o‘tgan parchamizga diqqatimizni qaratsak: asliyatda qish kunlarida quyosh chiqib, uning taftidan sovuq zahrining biroz kesilishi, qorlar erishi natijasida, hamma yoqning loy bilan qoplanishi, shuningdek, qo‘rg‘on kungiralaridagi qirovlarning quyosh nuri ta‘sirida erib, bug‘ga aylanib ko‘kka ko‘tarilishi holati tasvirlangan. Ingliz tiliga tarjimasida tarjimonning yutuqlari quyidagi o‘rinlarda ko‘rinadi: “Sovuq biroz yumshab tushkan, quyosh ochiq havoda harakat etmakda edi. Yerlar erib, hamma yoq shilt-pilt loy...” jumlasini “The frost had lessened its bite, the air was milder, the sun hung radiant in the bright sky. The snow was melting into slush underfoot, and steam rose from the ramparts of the fortrees walls ”

(mazmuni: “sovuq biroz tingan, havo iliq edi. Qorlar eriganligi sababli hamma yoq shilt-pilt loy edi”) deb tarjima qilingan. Bu yerda ko‘rishimiz mumkinki, tarjimon muallif fikrini anglay olgan.

Xulosa qilib aytganda badiiy asarlarda berilgan tabiat manzaralari tasviri ijodkor badiiy mahoratini namoyon etadigan omillardan biri hisoblanadi. Chunki tabiat manzaralari tasvirida ijodkorning o‘zi qalamga olayotgan makonga munosabati, u joyni qanchalik bilishi, qahramonlar dunyosi va ular yashayotgan muhitni ne chog‘lik chuqur his qilishi bilinadi. Shu bois tabiat manzaralari tasviri badiiy asarning tarkibiy qismi hisoblanadi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abdulla Qadiri “Days gone by” Nouveau Monde editions, 2018 44, quai Henry –IV -75004 Paris ISBN:978-2-36942-7872
2. Qodiriy A., O‘tkan kunlar, roman, Toshkent, 2013.
3. Karimov I.A. Bizdan ozod va obod vatan qolsin. 2-jild. T.: O‘zbekiston, 1996. Yozıcı Mine. Çeviribilme Giriş. – İstanbul yayınları, 2001.
4. Бар Л.Б. Анализ художественного произведения.-Т.: Ўқитувчи, 1995.
5. Винокур Г.О. О языке художественной литературы.-М., 1991.
6. Адабиёт назарияси: 2 томлик.-Т., 1979.
7. Бадий таржиманинг актуал масалалари. –Т.: Фан нашриёти, 1977.
8. Жўраев К. Таржима санъати. – Т.: Фан, 1982.
9. Исомиддинов З. Алдоқчи сўзлар билан баҳс. // Таржима санъати. 5-китоб. – Т., 1980.
10. Т. Malik. Tanlangan asarlar. 5-jid. T., 2007
11. Йўлдошев И., Т.Ўзтүрк, Ю.Ўзтүрк Ўзбек ва турк мақоллари ва иборалари. – Т.: Ўзбек – турк лицейлари, 1998.
12. Каримов М. Туркий тиллардан биридан иккинчисига таржима қилишнинг айрим масалалари» Бадий таржима дўстлик қуроли. Т., - Ўқитувчи, 1990.
13. Комилов Н., Саломов Ф. Таржимон маҳорати. – Т.: Фан, 1979 .
14. Литературный энциклопедический словарь.-М., 1987.
15. Раҳматуллаев Ш. Ўзбек фразеологиясининг баъзи масалалари. – Т.: Фан нашриёти, 1966.
16. Qobilova F.T ,Babayeva V., O‘zbek tilidagi maqollarni , uning yondosh hodisalarini ingliz tili ,nemis tili va rus tillariga qiyoslab o‘rganish. OAK tasarrufidagi “Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti “ jurnali Buxoro 2019 y.

## OLIIY TA'LIMDA RUS TILINI O'QITISHNING METOD VA TAMOYILLARI

D. Muxitdinova, o'qituvchi, Toshkent davlat agrar universiteti, Toshkent

**Annotatsiya.** Ushbu maqola rus tillarini o'qitish metodikasining rivojlanishi uning yondashuvini tavsiflaydi. Lingvodidaktikada ba'zan uni usul deb ham atashadi.

**Kalit so'zlar:** yondashuv, rus tili, tamoyil, talaba, universitet

**Аннотация.** В этой статье рассматривается развития методики преподавания русского языков характеризует свой подход. В лингводидактике еще называют иногда методом.

**Ключевые слова:** подход, русский язык, принцип, студент, вуз

**Abstract.** This article examines the development of methods of teaching Russian languages characterizes its approach. In linguodidactics, it is sometimes also called a method.

**Key words:** approach, Russian language, principle, student, university

Yondashuv - bu o'quv tizimining barcha tarkibiy qismlarini belgilaydigan asosiy strategik yo'nalish: uning maqsadlari, vazifalari va mazmuni, ularga erishish yo'llari va vositalari, o'qituvchi va talabaning faoliyati, o'quv texnologiyalari, ta'lim samaradorligi mezonlari. jarayon, boshqaruv tizimi.

Trening yo'nalishi sifatida yondashuv o'quv tizimining asosiy xususiyatlarini asoslaydigan muayyan printsiplarni yoki asosiy nazariy qoidalarni tavsiflaydi. E'tibor berib, yondashuvlar bir-biridan farqli o'laroq, turli xil printsiplar to'plamida emas, balki ularni ma'lum bir ta'lim tizimida qanday tushunish va amalga oshirishda.

Rus tilini o'qitish tizimining nazariy asoslanishi didaktik va uslubiy tamoyillarni o'z ichiga oladi. Didaktikada universitetda o'qigan barcha mavzular - rus tili va tarixi, geografiyasi va adabiyoti uchun umumiy bo'lgan asosiy, boshlang'ich nuqtalar nazarda tutiladi, ammo sub'ektlarning o'ziga xosligi ularni amalga oshirishning o'ziga xos usullarini belgilaydi. Uslubiy tamoyillarga ma'lum bir o'quv faniga xos bo'lgan tamoyillar kiradi.

Rus tilini o'qitish metodikasini rivojlantirishning zamonaviy bosqichi shaxsga yo'naltirilgan deb nomlangan didaktik yondashuv bilan tavsiflanadi. Ushbu yondashuvni ma'qullash so'nggi o'n yil ichida jamiyatimiz hayotidagi o'zgarishlar bilan bog'liq. Sanoat jamiyatidan informatsion, postindustrialga o'tish jarayoni mavjud. Bu zamonaviy universitet talabalar uchun, universitet rivojlanishi va shakllanishi uchun mo'ljallangan fazilatlariga yangi talablarni taqdim etadi. Shaxsiy rivojlanish, intellektual, axloqiy, universitetda ta'lim va tarbiyaning ustuvor yo'nalishiga aylanadi.

An'anaga ko'ra rus tilini o'qitish asosan talabalar tomonidan bilim, ko'nikma va malakalarni egallashga qaratilgan edi. Bugungi kunda mavzuning maqsadi to'g'risida boshqacha tushuncha mavjud. XXI asr postindustrial jamiyatida yashash va ishlashga qodir, o'zini ijodiy anglab eta oladigan talaba shaxsini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bizning harakatlarimiz, harakatlarimiz o'qituvchilarimizning mohiyatidir. "Shaxsiyatni rivojlantirish aspekti" rus tili "fanining maqsadini belgilash tizimida etakchi o'rinni egallaydi. Shunday qilib, an'anaviy maqsadlar bilan bir qatorda o'qitishning maqsadlari:

- milliy qadriyatlarni, fuqarolik jamiyati va jahon madaniyati qadriyatlarini hurmat qiladigan, tilga madaniy hodisa, ongli ravishda aloqa vositasi sifatida aloqador bo'lgan o'z vatanining vatanparvarini tarbiyalash;
- doimiy ravishda o'zgarib turadigan dunyoda moslashuvchan moslashish qobiliyatini, og'zaki shaxslar va madaniyatlararo o'zaro munosabat va o'zaro tushunish qobiliyatini rivojlantirish;
- faktlarni tahlil qilish, tasniflash, zarur umumlashmalar qilish, asosli xulosalar shakllantirish ko'nikmalarini shakllantirish; axborot izlashni amalga oshirish, kerakli ma'lumotlarni ajratib olish va o'zgartirish, mustaqil ravishda muammolarni echish, ijodiy fikrlash qobiliyati.

Hozirgi vaqtda ta'lim tizimini yangilashni qayta qurish yo'llarini izlash davom etmoqda. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv talabada o'quv jarayonining sub'ekti sifatida tan olinishi, uning individual xususiyatlari va imkoniyatlari bilan talaba shaxsining rivojlanishiga asoslangan holda universitetda nazariy jihatdan asoslanadi va tasdiqlanadi. Biz yuqorida u yoki bu yondashuv o'quv tizimining barcha tarkibiy qismlarida amalga oshirilishini ta'kidladik. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv "rus tili" fanining mazmunida qanday aks etayotganini ko'rib chiqamiz.

Davlat ta'lim standartida talabalarining qiziqishlari, moyilliklari, ularning ta'limni davom ettirishga oid kasbiy talablari va niyatlari hisobga olinadi. Bu o'rta maktab uchun ta'lim standartining ikki darajasini ajratish - asosiy, umumiy ta'lim va ixtisoslashtirilgan, kasbga yo'naltirilgan va universitetda o'quv dasturlarini ishlab chiqish, ixtisoslashtirilgan o'quv kurslarini va nihoyat, tanlov darslarini ajratish - talabalar tanlovi bo'yicha majburiy kurslar. Shunday qilib, talabaning individual ta'lim traektoriyasi quriladi. Va nihoyat, biz matn kabi tarkib tarkibiy qismining shaxsga yo'naltirilgan taqdimoti haqida gapirishimiz mumkin. Zamonaviy rus tilidagi darsliklarda mualliflar mumtoz adabiyotning an'anaviy matnlaridan voz kechmay, tobora ko'proq o'quvchilarning muloqot sohalari va shakllarini, uning qiziqishlari va talablarini, muammolarini aks ettirgan holda bolalar adabiyotiga murojaat qilishadi.

Shunday qilib, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv allaqachon rus tili fanining mazmunini tanlashda amalga oshirilmoqda. Biroq, ushbu yondashuv o'qitish texnologiyasi, o'qitish usullarini tanlash darajasida eng aniq namoyon bo'ladi.